

JE RECHTEN TEN AANZIEN VAN DE POLITIE

INTERVIEW MET MATHIEU BEYS

Ronnie Tack

Op 18 maart presenteerde Mathieu Beys, jurist en voormalig advocaat, zijn boek 'Quels droits face à la police' voor het publiek. Na jaren van intensief werk hieraan met de hulp van bevriende advocaten en sociaal werkers, heeft hij hiermee een volledig, maar tegelijkertijd praktisch handboek afgeleverd. De vraag die mij echter vooral bezighield is, waarom iemand het zo belangrijk vindt om jarenlang al zijn vrije tijd op te offeren om een antwoord te formuleren op ruim 500 vragen over de positie t.a.v. de politie. "Er bleek maar zelden een duidelijk antwoord te vinden te zijn in juridische literatuur op de vragen die mijn collega's en ik kregen van zowel militanten als burgers. En bovenal was de theorie veel te ingewikkeld voor iedereen die geen jurist is."

Voor wie is dit boek precies bedoeld?

"De mensen die het misschien nog het meeste nodig hebben zijn doorsnee burgers die in contact komen met de politie op willekeurige momenten. Het verhaal van een familie die een feestje hadden thuis, waar de politie binnenviel met traangas na een klacht over nachtlawaai toont aan dat iedereen het slachtoffer kan worden van misbruiken door de politie, zeker mensen in arme wijken waar men niet georganiseerd is, of weinig middelen heeft, om hierop te kunnen reageren."

"Daarnaast schreef ik het boek ook voor mensen die professioneel of als vrijwilliger regelmatig in contact komen met kwetsbare groepen, zoals mensen zonder papieren, jongeren, daklozen, en drugsgebruikers. Ik heb vaak moeten vaststellen dat zowel maatschappelijk assistenten als juristen en advocaten weinig kennis hebben van politiebevoegdheden."

"Sociale diensten voor vreemdelingen krijgen bijvoorbeeld vaak te maken met mensen die aangehouden of gecontroleerd worden, zonder enige uitleg of informatie daarover. Of de identiteitsdocumenten worden in beslag genomen zonder bewijs te krijgen. Wanneer mensen zonder papieren later bijvoorbeeld vrijwillig terugkeren, gaat dat niet meer. Sociale diensten moeten dan hier over onderhandelen met de politie of het parket. Dit toont aan dat deze problematiek ook andere groepen treft dan alleen maar militanten of activisten. Die constatering wordt overigens ook bevestigd door het jaarverslag van het Observatoire des violences policières (OBSPOL). Met dit project kunnen we veel informatie verzamelen over politieoptreden, en het stelt ons in staat om mensen accuraat te informeren over hun rechten en hoe ze kunnen reageren op misbruik." (zie www.obspol.be – red.)

Wanneer is er, puur theoretisch, eigenlijk sprake van abusievelijk gebruik van geweld door de politie?

"Geweld is niet alleen fysiek, maar kan via intimidatie en bedreigingen ook psychologisch zijn. In het boek heb ik een schema gemaakt (zie hiernaast - red.) om het begrijpelijk te maken. Dit blijft wel theoretisch natuurlijk. De politie moet ook wel geweld kunnen gebruiken, om bepaalde wetten te doen handhaven. Er zijn drie vragen die we moeten stellen om te bepalen of men over de schreef ging. Ten eerste: is de interventie van de politie wettig? Indien nee, bijvoorbeeld als het geweld diende om de eer van de agent te redden nadat hij beledigd werd, dan is het onwettig. Tweede vraag is of de doelstelling van de interventie bereikt kan worden zonder

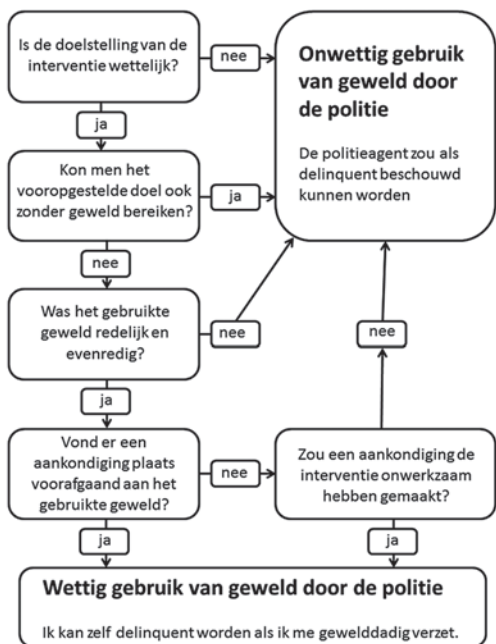
geweld, bijvoorbeeld wanneer men zich niet wil identificeren bij een controle. Indien dat het geval is, mag er ook beslist geen geweld gebruikt worden. De agent beschikt immers over andere mogelijkheden om de persoon te identificeren. Algemeen principe is ook dat de politie altijd moet zoeken naar een zachter middel om haar doel te bereiken. Ten derde moet het gebruikte geweld ook evenredig zijn met het nagestreefde doel. De wet bepaalt wel alleen algemene regels, en niet een beschrijving van iedere situatie en de meest gepaste interventie. Het probleem is wel dat voor de rechtbank de redenering van deze drie vragen niet altijd wordt toegepast. Soms doen de rechters een uitspraak over de proportionaliteit zonder de twee eerste vragen af te checken. Je moet namelijk altijd eerst bekijken of de betreffende interventie, bijvoorbeeld de fouillering, wel mocht plaatsvinden onder die specifieke omstandigheden. Indien dat negatief zou zijn, dan moeten we meteen

concluderen dat het gebruikte geweld altijd onwettig is. Of het al dan niet proportioneel was, doet er dan niet meer toe.”

In het jaarverslag van OBSPOL valt vooral op dat de meldingen van politiegeweld zich vooral concentreren in Brussel. Kun je dit verklaren?

“Eerst wil ik eerlijkheidshalve wel stellen dat we geen wetenschappelijke conclusies kunnen trekken uit het rapport omdat het slechts om 80 getuigenissen gaat. Dat is niets vergeleken met de 2.600 klachten die Comité P jaarlijks behandelt. Wat wij wel vaststellen is dat het probleem in Brussel bijzonder ernstig lijkt, wat het Comité P ook vaststelt. De context in Brussel is ook erg moeilijk. Te weinig politieagenten wonen in Brussel en kennen de stad goed. Ze hebben ook teveel vooroordelen ten aanzien van de mensen en de stad. Veel jonge agenten moeten ook hun carrière beginnen in Brussel en dit wordt een beetje opgevat als een noodzakelijk kwaad in afwachting van een overplaatsing naar een rustigere zone in West-Vlaanderen of de Ardennen. Dit is een probleem dat al lang gekend is bij de overheid.”

“Er is duidelijk een kloof tussen de mentaliteit van de jonge agenten en de mensen in de zogenaamde probleemwijken. Er zijn ook maar weinig plaatsen waar jongeren met de politie in dialoog kunnen gaan. Meer dialoog zou al een deel van de oplossing kunnen zijn. Het kan ook helpen trouwens als jonge agenten begeleid zouden worden door een rijpere collega als deel van de algemene vorming. Wanneer je bij de politie wil, is er een preselectie. Als je daar doorheen bent volgt er een vorming van negen maanden, terwijl je al betaald wordt. Uiteindelijk wordt 98% van de cursisten ook aanvaard als politieagent. Dit is op zich wel verbazingwekkend, want het lijkt me onmogelijk

om tijdens de preselectie al te weten of iemand een goede agent kan worden. De lage uitval heeft volgens mij volledig te maken met het feit dat de cursisten al betaald zijn geweest en het zou moeilijk te verantwoorden zijn dat men op de verkeerde paarden heeft gewed." Er wordt veel gesproken over meer blauw op straat, maar ik denk soms dat we beter af zouden zijn met minder blauw omdat deze jonge agenten die zich soms als cowboys gedragen de situatie alleen maar verergeren."

Alexis Deswaef, voorzitter van de LDH, haalt in de inleiding van je boek de straffeloosheid aan binnen het politiekorps van agenten die hun boekje te buiten gaan. Hij wijt dit vooral aan een probleem binnen de hiërarchie.

"De bedoeling van het boek is niet alleen mensen informeren, maar ook om mensen aan te moedigen om te reageren. We stellen vast dat veel jongeren het onmiddellijk opgeven als ze met politiegeweld geconfronteerd worden, omdat ze geen vertrouwen meer hebben in de politie of overheidsinstanties. Dat is verontrustend."

"Het is ook een lastige oefening voor ons. We willen mensen natuurlijk aanzetten om klacht neer te leggen, maar tegelijkertijd blijkt uit de vonnissen, geanalyseerd door het Comité P in het jaarverslag 2012, dat tussen 2009 en 2012 slechts één agent is veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf wegens politiegeweld. De anderen hebben ofwel uitstel gekregen, ofwel is er geen straf uitgesproken om hun carrière niet te bemoeilijken (opschorting van de uitspraak – red.). Deze straffeloosheid moet serieus genomen worden door de overheid. De gewelddadige agenten worden namelijk bevestigd in hun optreden. Terwijl ze eigenlijk een voorbeeld zouden moeten zijn voor anderen."

"Onlangs las ik nog een artikel in La Libre Belgique (13 april 2014) over een politieambtenaar in de zone Montgomery die bij de Algemene Inspectie kritische opmerkingen maakte over collega's die betrokken waren bij een gewelddadige interventie in een familieruzie. Deze commissaris wordt nu bedreigd door mensen binnen zijn korps. Zelfs terwijl een van de omwonenden een filmpje van de interventie op internet had geplaatst. Het besef van straffeloosheid is zo sterk aanwezig, dat de agenten die melding maken van misbruik worden geïntimideerd. Dat is de wereld op zijn kop."

"Soms zijn er agenten die tuchtmaatregelen opgelegd krijgen omdat zij journalisten hebben verteld over een slecht klimaat binnen het korps. Soms gaat het zelfs zo ver dat iemand een sanctie krijgt omdat zijn karakter botst met die van de overste. Maar agenten die burgers schade berokkenen worden zelden gestraft."

"De tuchtwet is ook dermate ingewikkeld, dat zelfs een commissaris die een nultolerantie wil hanteren en hiervoor de hulp van een heel goede jurist zou invoeren, een grote kans loopt dat de sanctie door de Raad van State vernietigd zal worden."

"Bijkomend probleem is dat veel burgemeesters, als eindverantwoordelijke, vaak stellen dat tijdens een lopend gerechtelijk onderzoek er geen tuchtprocedure kan worden gestart. Zij willen eerst het gerecht zijn werk laten doen. Rechtspraak zegt echter dat die tuchtprocedures zo snel mogelijk moeten worden opgestart. Als ze dat niet doen, riskeert men dat de tuchtmaatregel wordt verworpen omdat een redelijke termijn overschreden kan zijn."

Hoe komt het dat zoveel klachten gemakkelijk geseponeerd worden?

“Vooraleerst wil ik benadrukken dat ik zeker niet iedereen zal aanraden om altijd klacht neer te leggen. Bijvoorbeeld wanneer iemand een slecht gevoel heeft overgehouden aan een identiteitscontrole. Het komt namelijk voor dat men achteraf beschuldigd wordt van smaad of een valse klacht. Je moet er voorzichtig mee omgaan en nagaan of het effectief om misbruik ging. Het boek kan je hierbij helpen. Ook bevat het modelbrieven om klacht in te dienen. De bijstand van een advocaat is niet altijd noodzakelijk.”

“Wij hebben heel wat meldingen gekregen van mensen met aantoonbaar fysiek letsel die klacht hebben willen indienen, maar dat de verklaring hierover niet eens werd opgemaakt. Wat vaak voorkomt is dat de politie zegt dat zij om deontologische redenen niet bevoegd is om een klacht tegen een andere agent op te maken. De klacht kan in die omstandigheden niet eens geseponneerd worden, omdat ze niet is geregistreerd. Ieder politiekantoor moet een klacht behandelen, alleen het parket kan eventueel seponeren.”

“Een klacht kan geseponneerd worden als de dader niet geïdentificeerd kan worden, bijvoorbeeld wanneer iemand slagen krijgt in een betoging. Het kan ook omdat er niet voldoende elementen zijn, of wanneer er eigenlijk geen sprake is van strafbare feiten. Natuurlijk kan het parket ook andere prioriteiten hebben. Dat geldt uiteraard ook voor slachtoffers van andere misdrijven. Daarover wordt natuurlijk niet openlijk gecommuniceerd, dus is moeilijk in te schatten. Wat we het parket wel kunnen verwijten is dat zij niet altijd snel genoeg reageren.”

Mensen zonder papieren ondervinden regelmatig dat zij dubbel slachtoffer worden van politiegeweld doordat zij

gearresteerd worden bij het neerleggen van een klacht. Wat is volgens jou de meest veilige manier om dit te doen?

“Voorkomen is beter dan genezen, in dit geval. Dan bedoel ik vooral om deze groep goed te informeren over haar rechten. Veel mensen zonder papieren vergeten vaak dat zij in overtreding zijn van de wet, simpelweg door hier te zijn. Natuurlijk is dat heel pijnlijk voor mensenrechtenactivisten, maar het is wel de juridische realiteit. Zij gaan dan ook best niet naar een politiekantoor als ze niet in levensgevaar zijn. Zeker niet in een tijd waarin de uitwijzingscijfers constant gebruikt worden als politiek argument. Wanneer er toch sprake is van zware feiten, dan best een klacht indienen via een advocaat middels een brief of een burgerlijk partijstelling bij de onderzoeksrechter. Zelfs in dit geval loopt men nog risico, want men kan opgeroepen worden voor een ondervraging. De advocaat benadrukt best zoveel mogelijk dat de persoon in eerste instantie als slachtoffer beschouwd moet worden, en niet als vreemdeling, zowel bij het gerecht als bij de Dienst Vreemdelingenzaken.”

“De politie heeft een tegenstrijdige plicht. Eerst de klacht registreren, maar ook het illegaal verblijf aangeven bij het parket en de Dienst Vreemdelingenzaken. Vaak vergeet de politie echter te melden dat het ook om een klacht gaat, en meldt men alleen de inbreuk op de vreemdelingenwetgeving.”

Wordt politiegeweld eerder toegepast tijdens spontane conflictsituaties, bv. tijdens een betoging, of ook tijdens langdurige conflicten in de openbare ruimte, bv. hangjongeren?

“Wij stellen vast dat politiegeweld in verschillende situaties kan optreden. We hebben

een getuigenis opgetekend van een man die voor zijn werkgever naar de bank ging om de dagopbrengst te storten. De bank weigerde de storting omdat het bedrag te groot was. Er ontstond een discussie en de man belt zelf de politie. Ter plaatse licht de politie toe dat zij niet kan tussenkomen in een civiel geschil als deze. De man begrijpt dit maar vraagt uiteindelijk nog de naam van een van de agenten voor het geval zijn werkgever nog contact wil opnemen. Daarop reageert de politie erg agressief naar hem toe middels slagen. Hij loopt hier duidelijk verwondingen op die ook door een arts bevestigd zijn met een attest. Dat is een voorbeeld uit het dagelijks leven van iemand die geen activist is, of tot een kwetsbare groep behoort waarbij agenten niet verdragen dat hun autoriteit in vraag wordt gesteld of ter verantwoording kunnen worden geroepen.”

Denk je dat GAS-boetes de politie een nieuw instrument hebben gegeven om bepaalde conflicten te kunnen oplossen zonder geweld?

“GAS-boetes stellen soms een gedrag strafbaar dat ook al is bepaald in het Strafwetboek. Een hele reeks van verschijnselen die voordien niet strafbaar waren, zijn dat nu wel gemaakt. Zoals de voorbeelden van de broodkruimeltjes op de trappen van een kerk. Laatst heb ik het geval gehad van iemand die in Elsene een boete van 250 euro heeft gekregen voor het spugen op de grond. Ik bedoel, duizenden mensen doen dat tijdens de 20 kilometer van Brussel. Gaat dit echt het veiligheidsgevoel van de bevolking versterken? Het is vooral een verspilling van geld en capaciteit.”

“Als jurist ervaar ik ook problemen om mensen juist te informeren over wat wel en niet strafbaar is, want iedere gemeente kan nu zelf bepalen wat wel en niet mag onder het vage begrip

“overlast”. Dit heeft ook consequenties voor de manier waarop de burger hierop kan reageren. In Brussel-stad is bijvoorbeeld vastgelegd dat een politiebevel niet geweigerd mag worden. Die willekeur maakt mijn werk soms onmogelijk.”

“Voor mij is er geen enkel verband tussen geweld of een GAS-boete. Die twee hebben niets met elkaar te maken. Geweld kan gebruikt worden tegen personen die zware misdrijven plegen, maar ook tegen mensen die op straat spugen. Het probleem van geweld zit anders in elkaar. Er bestaat echter wel een verband. GAS-boetes zijn een manier om strafbare feiten uit te breiden. De omstandigheden waarin de politie kan optreden en de mogelijkheden om geweld te gebruiken nemen ook toe. De potentiële strafbaarheid wordt vergroot. Als de politie kan tussenkomen omdat mensen bijvoorbeeld op een bankje zitten, maar op de verkeerde manier, dan kan dat tot meer sociale spanningen leiden. Zeker wanneer zware feiten zo niet kunnen worden aangepakt. Ik vraag me ook af of het veiligheidsgevoel is toegenomen ten opzichte van dertig jaar geleden toen op straat spugen niet strafbaar was.”

Ik kan me voorstellen dat sommige politieagenten het beu zijn dat er niets gebeurt met bepaalde sociale problemen, en geweld gaan inzetten om zelf orde op zaken te stellen.

“De politie mag mensen alleen arresteren en ze ter beschikking stellen aan het gerecht. De politie mag nooit zelf sancties opleggen. Dat is het monopolie van het gerecht. Frustraties over het functioneren van het gerecht kunnen voorkomen, maar als je daar niet mee om kan gaan dan zoek je beter een andere job. Als je niet binnen de grenzen blijft, is dat het begin van een dictatuur. Ik ben verontrust ondermeer over een situatie in Charleroi waarbij

politieagenten een aantal mensen zonder papieren willekeurig hebben aangehouden, zonder bij de Dienst Vreemdelingenzaken hier melding van te maken. Zij hebben deze mensen naar een ver gelegen bos gevoerd en daar mishandeld en achtergelaten. Hun verweer later was dat zij vaak mensen zonder papieren aanhouden, maar dat er vervolgens niets me gebeurt. Ze wilden zelf de stad zuiveren zogezegd. Uiteindelijk werden zij veroordeeld door het gerecht, maar na een beroep hebben ze de gunst van de opschorting van de uitspraak gekregen (geen strafblad ondanks de feiten bewezen zijn). De sanctie was symbolisch terwijl zij eigenlijk de taak van het gerecht of de bevoegde administratie hebben opgenomen.”

Een verschijnsel dat mensen veel bezighoudt de laatste tijd zijn de toenemende identiteitscontroles bij de MIVB of NMBS. Meestal vinden die plaats in het kader van de veiligheid, maar over het algemeen zijn vooral mensen zonder papieren daar het slachtoffer van. Hoe zit dit?

“Systematische controles zijn verboden. Behalve wanneer de politie hiertoe opdracht heeft gekregen van de bevoegde overheid, zoals burgemeester, Dienst Vreemdelingenzaken, parket, minister van Binnenlandse Zaken, enz. Dat kan om twee redenen: om bedreiging van de openbare orde tegen te gaan, ofwel, ter handhaving van de vreemdelingenwet. Met andere woorden, de wet op het politieambt van 1992 geeft een wettelijke basis voor de jacht op mensen zonder papieren. Op voorwaarde steeds dat de bevoegde overheid hiertoe opdracht geeft.”

“Het zou dus interessant kunnen zijn om bij iedere controle die plaatsvindt de burgemeester

te bevragen over de juridische basis hiervoor en welke instructies werden gegeven aan de politie. Het kan namelijk zijn dat er in bepaalde metrostations grote problemen met openbare veiligheid kunnen bestaan en dit systematische controles rechtvaardigt. Wat niet kan zijn controles op basis van fysieke kenmerken, zoals huidskleur, stijl, leeftijd. De bedoeling is dat de politie je controleert op basis van verdacht gedrag, en niet van wat je bent.”

“We weten helaas dat dit wel gebeurt. Er is hierover ondertussen ook interessante rechtspraak n.a.v. een situatie van een vrouw met zwarte huidskleur die in Spanje uit een trein stapte en als enige op het perron werd gecontroleerd. Toen zij vroeg waarom, antwoordde de agent dat hij van hogerhand opdracht had gekregen om alleen vreemdelingen te controleren in het kader van de strijd tegen illegale migratie. Onderzoek in Frankrijk heeft trouwens ook aangetoond dat Arabieren zeven keer zoveel kans maken om gecontroleerd te worden dan blanke Fransen. Mensen met een zwarte huidskleur zes keer.”

“Ik heb ooit eens een artikel geschreven naar aanleiding van een controle in een station waarbij uitsluitend de jongeren tegen de muur werden gezet onder bedreiging van honden. Een moeder had hierop gereageerd omdat ze geschokeerd was te zien dat alleen jongeren werden gevisieerd. Het resultaat was belachelijk. Slechts een paar gram cannabis, op honderden jongeren.”

“Hier in Brussel zie ik echter geen elementen die erop zouden moeten wijzen dat mensen zonder papieren in het openbaar worden gevisieerd. Ik moedig terreinorganisaties dan ook aan om met de modelbrief in het boek steeds opheldering te vragen over bepaalde politionele operaties. Alleen zo gaan we de ware aard naar boven krijgen.”

Mathieu Beys, *Quels droits face à la police?*
Manuel juridique et pratique, Couleur
livres – Jeunesse & droit, 2014, 596
 blz., 24 euro (te vinden in boekhandels
 en online via www.jdj.be/librairie)

Dit praktisch handboek biedt duidelijke antwoorden op meer dan 500 vragen die iedere burger zich kan stellen over de bevoegdheden van de politie in België. Het biedt ook concrete pistes om te reageren – met modelbrieven ter ondersteuning – aan zij die hun rechten willen verdedigen na een abusievelijke interventie of aanhouding door de politie. Dit instrument, door zijn stijl erg toegankelijk en voorzien van vele juridische verwijzingen en noten, zou van pas moeten komen voor zowel nieuwsgierige burgers als voor professionals: juristen, sociaal werkers, verzorgend personeel, journalisten, onderwijzers, vormingsmedewerkers, enz.

